rojnameyo kulturî yo 15 roje

NEWEPEL

15-31 adare 2011 | Hûmare: 1 | newepel@hotmail.com | Vaya / Fîyat: 1 TL

Komela Ziwan, Huner û Kulturî

ZIWAN-KOM RONÎYA

Komela Ziwan, Huner û Kulturî (Ziwan-Kom) ke do seba averberdişê lehçeya kirdkî (zazakî) bixebitîyo Dîyarbekir de ronîya.

Komela Ziwan-Komî ke dest bi fealîyetî kerd, yeno vatene ke do bingeh de seba ziwan, huner û kulturê kurdkî, bitaybetî seba averberdişê lehçeya kidkî û arêdayîş, pawitiş, averberdiş, geşkerdiş, newe ra xuliqnayîşê û zêdnayîşê huner û kulturê na lehçe bişuxulîyo.

Destûrê komele de tayê amancê bînî yê komele zî wina ameyê rêz kerdene: "Komele xo rê kerdo amanc ke mîyanê cematî de fehmêko demokratîko pruler, seypêbîyaye, beşdarbîyayox û rasteqîn ca bigîro û geş bibo. Hewna, xo rê kerdo amanc ke muwazeneya ekolojîke, tebeqeya tebîî ya sosyalî û kulturî bêro pawitene û bi hawayêko tendirust dewrê neslê ameyeyî bibo. Komele xebitêna ke her hawa heqê ferdî û grûbî, bitaybetî heqê ke nasname û ziwanê dayîke ra hasil benê bi hawayêko serbest xo îfade bikerê û bêrê tetbîq kerdene."

3

Dîyarbekir de Kursê Kirdkî (Zazakî)

Nê demanê peyênan de Dîyarbekir de kirdî eleqe nîşanê kirdkî (zazakî) danê û na çerçewa de kursê kirdkî dîyenê.

Kurso ke Odaya Tebîban ya Dîyarbekirî de aşma kanûne ra nat dewam keno de Roşan Lezgîn derse dano. Kesê ke Odaya Tebîban de dersa kirdkî gênê, zafê înan doktor ê. Yê bînî zî mela, avûkat, muhasib û qismêk zî memur ê. Destpêk de kurs bi çend kesan dest pêkerd la nika dorê da-vîst kesî dewam kenê. Û her ke şino kesê ke wazenê dersa kirdkî bigîrê roje bi roje vêşî benê. Kesê ke yenê kursê kirdkî muheqeq ferhenganê kirdkî, kitabê rastnuştişî û kitabê dersa kirmanckî (zazakî) erînenê.

Kesê ke yenê kursê kirdkî ke Odaya Tebîban de dîyeno pêro wende yê; zafê înan mezunê unîversîte yê û zaf ra tay kirdkî zanê. La tena kirdkîya dewe yan mintiqaya xo zanê. Qismêkê kursîyeran edebîyatê kirdkî ra xeberdar nîyê û alfabe nêşinasnenê. Naye ra girêdaye, wendiş û nuştişê kirdkî zî nêzanê. Coka kursî xo rê kerdo hedef ke qet nêbo kursîyerî fekê mintiqaya xo baş qisey bikerê. Dima fekanê bînan yê kirdkî bişinasnê, ferqê mîyanê fekan de bivînê û çeku yan zî formê çekuyanê cîya-cîyayan ke fekanê bînan de yenê vatene bişinasnê û hol fehm bikerê.

3

Her Destpêk Hêvîyanê Neweyan Îfade Keno

Serdar BEDIRXAN

Her kovare (dergî), rojname (qezete) ke newe vejîyêno, hêvîyanê neweyan îfade keno. 7

Avşîne û Qederê Kirdkî

Cavît ORAK

Avşîne kênaya xalzayê min a, pancserrî ya. Ez wazena şima rê behsê aye bikera. 7

Nêweşîya Çimnebarîye

Berxwedar PÎRANIJ

Ê nêweşîyê ke ganî merdim xo tira bipawo ra yewe, nêweşîya çimnebarîye/hesûdîye ya. 6

NEWROZ PÎROZ BO!

En roşanê kurdan o
Rocêkew nam-nîşan o
Pîl û bi hem qican o
Adir wekê ser koyan o

Şaîr Mem

ROPORTAJ

Hulya YETÎŞEN

Gilberte Favre Zaza Reyde Roportaj

Cinîya Nûredîn Zazayî:
"Nûredîn Zaza do hertim zerrîya mi de biciwîyo. Ez ey ra zaf çî musaya. Tewr zaf zekaya ey, kulturê ey ke dinya rê akerde bi, exlaqê ey, hetê eyê însanî, ciwamêrdîya ey, eşqê ey ê seba heyatî û esaletê ruhê ey zaf tesîr ro mi kerd. "

4

Merheba...

Roşan LEZGÎN

Wendoxê erjaye û delalî!

Şima zî zanê, her destpêk heyecanêko newe yo. No serê wisarî, menga adare ya pîroze de, ma bi nîyetêko pak û bi heyecanêko teze şima ra vanê merheba!...

2

EDÎTORÎ RA

Roşan LEZGÎN

Wendoxê erjaye û delalî!

Şima zî zanê, her destpêk heyecanêko newe yo. No serê wisarî, menga adare ya pîroze de, ma bi nîyetêko pak û bi heyecanêko teze şima ra vanê merheba!...

Na reya verên a ke welat de rojnameyêk safî bi **kirmanckî** (kirdkî, zazakî, dimilkî) vejîyeno.

Rojnameyê ma **NEWEPEL**, çarçewaya xebata Komela Ziwan, Huner û Kulturî **ZIWAN-KOM**î de vejîyêno û rojnameyêko kulturî yo. Komela ZIWAN-KOMî par aşma êlule de hetê çend kurdperweran ra Dîyarbekir de amebî ronayene. Na komele xo rê kerdo hedef ke kirmanckî aktuel bikero, aver bero, geş bikero.

Senî ke her kes miletê xo ra hes keno, ma zî miletê xo ra hes kenê. Ma rê miletê kurd muhîm o, ma kurdperwer ê. Seba ke kurdî sey milet, sey netewe aver şirê, seba ke ziwan, edebîyat, huner û kulturê kurdan aver şiro û geş bibo, çi destê ma ra bêro, ma texsîr nêkenê.

Ma tu ferq nêkenê mîyanê lehçeyanê kurdkî. Lehçeya kurmanckî, sorankî, gorankî û lurkî zî leteyê ziwanê ma yê. La seba ke ma aîdê lehçeya kirmanckî (zazakî) yê, coka ma wazenê hîna zaf xizmetê lehçeya xo bikîn.

Na lehçe, yanî kirmanckî (kirdkî, zazakî, dimilkî), sey gorankî (hewramkî), lehçeyanê kurdkî yê tewr verênan ra ya. La zaf erey pê nusîyayo. Kitabo tewr kehen ke bi na lehçe nusîyayo, kitabê Ehmedê Xasî **Mewludê Kirdî** yo. No kitab serra 1899 de Dîyarbekir de çap bîyo.

Ewro zî Homayî ma rê kerd qismet, ma şaristanê Dîyarbekirî de na rey rojname danê çape ro.

Wendoxê delalî!

Dezgeyê Zanist, Perwerde û Kulturî yê Yewîya Neteweyan (UNESCO) raporê xo de beyan kerdo ke "kirmanckî (kirdkî, zazakî, dimilkî) mîyanê 20 serran de, mîyan ra wedarîyena, bena vîndî."

Ma zî naye hol zanî, ziwano ke tutî (gedeyî, qeçekî, qijî, domanî) pê qisey nêkerê, heqîqeten mîyanê vîst-hîris serran de beno vîndî.

Şarê ma zî vano, ma serhuşk ê, ma înadin ê. Û ma zanê ke înad zî yew murad o.

Bêrîn ma pîya înad bikerîn ke na lehçeya ma neke vîst serrî, wa bi hezaran serrî biciwîyo. Bibo ziwanê perwerdeyî, bibo ziwano resmî.

Haydê birayêno!

Ma dest bidîn yewbînan. Bi wendiş, bi nuştiş, bi qiseykerdiş ma kirmanckî (kirdkî, zazakî, dimilkî) bikerîn ziwanê sûke, ziwanê çarşî, ziwanê bazarî, ziwanê bazirganîye, ziwanê perwerdeyî, ziwanê resmî.

Wendoxê erjayeyî!

Ma pabeyê rexne û pêşnîyazanê şima yê. Ma pabeyê nuşte û mektubanê şima yê. Ma pabeyê piştgirîya şima yê.

No rojname, yê ma hemîne yo. No rojname, xizmetê kurdkî de yo. Kurdkî ziwanê ma yo. Ziwan nasnameyê ma yo. Ziwan rûmetê ma yo.

Hetanî hûmara dîyine bimanîn weşîye de, bimanîn selametîye de.

DERSA ZIWANÎ - 1 (Alfabe)

Amadekar: Roşan Lezgîn

Wendoxê erjayeyî,

Rojnameyê ma NEWEPELÎ de, her hûmare de, ez do nê goşeyî de "DERSA ZIWANÎ" bidî. Eke şima zî teqîb bikerê, derse bi derse ma do ziwanê xo hîna vêşî bişinasnîn, asan biwanîn û qisey bikerîn.

Dersa ma ya verêne derheqê alfabeya ma de ya. Şima ke alfabe şinasna, şima asan wanenê. Eke şima asan wend, êdî şima wendişê xo ra zî weş fehm kenê.

Alfabeya Kurdkî ya latînkî serra 1930 de hetê Celadet Alî Bedixanî ra Şam de amade bîya. Ekrem Cemîlpaşa û Hemzeyê Muksî na alfabe rexne kenê. Goreyo ke mamosta Malmîsanij kitabê Zinar Silopî Doza Kurdîstanî ra neql keno, badê nê rexneyan, **Celadet Alî Bedirxan**, **Hemzeyê Muksî**, kurdanê Şamî ra **Mûsa Beg** û **Ekrem Cemîlpaşa** serra 1931 de Şam de keyeyê **Elî Axa Zilfo**yî de yenê pêser û sey komîsyonêk na alfabe qebul kenê **(*)**.

A roje ra nat kurdê ke bi alfabeya latînkî nusenê, na alfabe şuxulenê.

Alfabeya kurdkî ya latînkî **31** herf ê. Alfabeyêka fonetîk a. Her herfe teqrîben yew veng temsîl kena. Zaf asan a, kesê ke tirkî wendo, şêno mîyanê çend deqayan de alfabeya kurdkî bişinasno. Mesela, 23 herfê alfabeya kurdkî û yê alfabeya tirkî muşterek ê, eynî sey yewbînan ê: **Aa**, **Bb**, **Cc**, **Çç**, **Dd**, **Ee**, **Ff**, **Gg**, **Jj**, **Hh**, **Kk**, **Ll**, **Mm**, **Nn**, **Oo**, **Pp**, **Rr**, **Ss**, **Şş**, **Tt**, **Vv**, **Yy**, **Zz**

Nê 23 herfê corênî eynî sey alfabeya tirkî yenê wendene.

Çar herfê ke alfabeya tirkî de estê, yê ma de çin ê: **Ğğ**, **İ**, **ı**, **Öö**, **Üü**

Kurdkî de herfa "**i**" gama ke gird nusîyena, sey alfabeya îngilîzkî bênuqta sey "**I**" nusîyena.

Herfê ke alfabeya tirkî de çin ê la yê ma de estê zî nê yê: **Êê**, **Îî**, **Qq**, **Ûû**, **Ww**, **Xx**

Vengê "ğeyn"ê erebkî kurdkî de çin o. La çend çekuyê ke no veng tede esto, bi herfa "**Xx**" nusîyênê, mavajin, sey "**xerîb**" û "**Xalib**"î.

Çimeyê vengê "**x**" û vengê "**ğ**" yew o, tena ferqêko nuansî mîyanê nê her di vengan de esto. Coka hewce nêkeno ke merdim her vengê nuansî rê yew herfe rono û alfabeya xo giran bikero.

Heme ziwanan de, di yan çend vengê ke fonetîk de çimeyê înan yew o, la sey nuansî ferqê vengî mîyanê înan de esto, tena bi yew herfe temsîl benê. Wendox yan qiseykerdoxê ziwanî bi hawayêko tebîî nê vengan ferq kenê. Ma vajin gama ke ma vanê "**k**ate, **k**alik" û gama ke ma vanê "**k**esa, **k**ewe", di vengê cîya-cîyayî yê "**k**" vejênê. Ferq mîyanê vengê "**h**"yî ke "**H**esen" û "**h**alîn"î de esto zî wina yo.

Alfabe de, hewce nêkeno ke merdim seba her vengê nuansî herfêk rono. Çunke usulê wendişî de merdim neke yew bi yew herfan waneno, ney, merdim hemeyê çekuye reyke de waneno.

Seba vengan, tena yew îstîsna alfabeya kurdkî de esto ke o zî, vengê "**r**"yê qalindî bi di "**rr**"yan nusîyeno. Ma vajîn ke çekuya "**kerra**" û "**serre**" de.

(*) Silopi, Zınar, Doza Kürdüstan, r. 164, Neqlkerdox: Malmîsanij, Diyarbekirli Cemilpaşazadeler ve Kürt Milliyetçiliği, Avesta Yayınları, İstanbul 2004, r. 240

	Kirdkî (Zazakî)	Tirkî
A a	Adir, asin, Almanya	Adam, at
B b	Bira, ban, Bidlîs	bıyık, bir
C c	ca, cêr, cor	can, cadde
Ç ç	çim, Çewlîg, Çemişgezek	Çocuk, çöp
D d	dest, Dîyarbekir, Dêrsim	dal, dayı
E e	ez, Erzingan, Erzirom	el, eldiven
Ê ê	êrxat, êlçî, êqbal	-
F f	fek, fariskî, Fransa	fare, fıstık
G g	ga, giran, Gimgim	göl, güven
H h	her, heş, Hollanda	hemen, hava
I i	bin, kirmanc, solin	ısırmak, ışık
Î î	îsot, Îran, Îtalya	iş, İran, insan
J j	jêhat, jan, Japonya	jandarma, jimnastik
K k	kitab, kar, Kurdîstan	Kalkan, küçük
L l	lal, lazut, Licê	limon, leke
M m	ma, mase, Mûş	mavi, maya
N n	nan, newe	ne, neden
O o	oda, ordu, Osman	Olmak, odun
P p	Payîz, Pîran, Pali	parmak, pınar
Q q	qeleme, qumaş, Qibris	-
R r	rind, radyo, Riha	Resim, rüzgar
S s	sipî, simer, Sêwregi	serin, sarı, süs
Ş ş	şima, şeş, şaş	şişirmek, şişman
T t	ti, tarîx, Tirkîya	tatlı, tavşan
U u	utî, uca, ucret	ütü, ücret
Û û	ûsul, ûrris, ûrrim	uzak, unutmak
V v	verg, velg, vate	var, ver
W w	wisar, weş, welat	-
X x	xirab, Xarpêt, xal	-
Y y	yaban, yar, yadîgar	yayla, yol
Z z	zaf, zerd, zaza	zeybek, zavallı

NOT: Tabloyê alfabeyî kovara Vateyî ra gêrîyayo.

Komela Ziwan, Huner û Kulturî Ronîya

Komela Ziwan, Huner û Kulturî (Ziwan-Kom) ke do seba averberdişê lehçeya kirdkî (zazakî) bixebitîyo Dîyarbekir de ronîya.

Endamanê sazkaran yê komele ra nuştox Roşan Lezgînî derheqê ronayîşê komele de wina malumat da bi AKnewsî: "Xebata ronayîşê komele emser aşma adare ra dest pêkerdbi la walîyîya Dîyarbekirî peynîya aşma temmuze de komele bi hawayêko resmî tesdîq kerde."

Derheqê fealîyetanê ke do komele bikero de zî Roşan Lezgînî va: "Ma do komelanê klasîkan ra biney cîya bixebitî. Amancê ma yo bngehîn no yo ke, lehçeya kirdkî (zazakî) ke rewşa aye krîtîk a, ma qasê qewetê xo ra bilebitî ke aye bipawin, aver berin û aktuel bikerin. Sey nimûneyî, goreyê îmkananê xo ra, ma şênê na lehçe de çapkerdiş, vilakerdiş û dayîş wendişê kitaban de ardim bikerin. Na lehçede viraştişê fîlman û tertîbkerdişê kayanê tîyatroyî de, hetê madî û manewî ra ma şênê tayê îmkanan peyda bikerin û pêşkêş bikerin. Ma şênê panel, semîner û konferansan organîze bikerin. Ma şênê kurs û atolyeyan akerin û îdare bikerin."

Ziwan-Komî Kongreya Xo Viraşte

Komela Ziwan, Huner û Kulturî Ziwan-Komî kogreya xo ya yewine ya asayî viraşte.

Kongre roja 15.01.2011 de salona Odaya Muşawir û Muhasibanê Malî yê Dîyarbekirî de virazîya. Kongre de tena endamê komele amade bîy.

Kongre de seba îdareyê daîmî panc kesî û seba lijneya teftişî zî hîrê kesî weçînîyay. Seba her di teşekulan hende zî yêdekî weçînîyay.

Dîyarbekir de Kursê Kirdkî

Seba wendiş û nuştişî, destpêk de qaydeyê nuştişî wina ser ra û bi hawayêko asan yenê musnayene. Yanî, kurs de qaydeyê gramatîkan ser o wina derg û dila, bidetay, bi hawayêko huşk nêno vindertene. Tîya de hedef no yo ke, hişê kursîyeran têmîyan nêkewo, derse monoton nêbo. Coka qaydeyê serekeyî, ma vajin, alfabe, xususîyetê çekuyan, edatî, zemîrî, bestoxî, karî, prefîks û sufîksî yenê nîşan dayene. Gama ke metnan ser o yeno vindertene, meselaya mentiqê kirdkî û hetêk ra zî sentaksî ser o zî yeno vindertene.

Kesê ke şênê binusî, metnanê kilmekan nusenê. Nê metnî hetê rastnuştişî ra redakte benê, cayê ke mudaxele bîyo bi hawayê bold û sûr yenê îşaret kerdene û sey babeta derse bi metodê projeksîyonî heme kursîyerî têreyde cayê ke şaş nusîyayê ser o mişawire kenê. Kurs de teorî û pratîk pîya bi hawayêko tebîî yenê tetbîq kerdene.

Unîversîteya Artuklu Desturê Qismê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî Girewt

Muawînê rektorê Unîversîteya Artuklu Prof. Dr. Qedrî Yildirimî yew kombîyayîşê çapemenîye de da zanayene ke, dezgeyê perwerdeyê berzî (YÖK) destur da û Unîversîteya Artuklu ya Mêrdînî de Qisimê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî abi.

Prof. Dr. Qedrî Yildirimî da zanayene ke înan serra 2009î de taleb kerdbî ke çarçewaya Fakulteya Edebîyatî de sewîyeya lîsansê berzî de qismê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî abibo. La badê ke no telebê înan munasib nêame dîyene, 2010 de desturê ronayîşê Enstîtuya Ziwananê ke Tirkîya de Ciwîyênê ame dayene. Û va: "Dima, ma hewna muracat kerd ke çarçewaya na enstîtu de Şaxê Zanistîyê Bingehînî yê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî abibo. La înan nê muracatê ma yê dîyinî ser o seba ronayîşê Şaxê Zanistîyê Bingehînî yê Ziwan û Kulturê Kurdkî destur vejîya. Nê qerarî ser o ma 20 tene wendekarê lîsansê berzî giewtîy. Perwerdeyê nê wendekaran nika bi hawayêko berhemdar dewam keno."

Prof. Dr. Qedrî Yildirimî va, înan ma ber ra kerdîy teber la ma lojine ra dekewtîy zere. Unîversîteya ma fek ci ra veranêda. Roja 11 çele 2011 de hewna seba lîsansî ma muracatê Qismê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî yê çar serran kerd. Na rey, badê kulîsêkê germ û gurrî û teşebusêko pêt yê rektorê ma Prof. Dr. Serdar Bedîî Omay talebê ma netîce da. YOKî qerarê ronayîşê qismê ke xeyalê ma bi, da.

Eke YOK û OSYM maqul bivînê, ma şênê dersdarê ma yê ke çarçewaya Enstîtuya Ziwananê ke Tirkîya de Cîwêyênê de xebitênê, qismê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî de wezîfedar bikîn. Ma fikirînê ke dewreyê perwerdeyê 2011-2012 de 30 wendekaran bigîrîn û ma nê warî de muracatî day dest pêkerdene.

Doç. Dr. Abdurrahman Adakî zî va, "Serrêk ra ver, ma seba akerdişê qisimê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî amadekarîya xo temam kerdbî. Kitabanê derse ra bigîre hetanî mufredat, ma heme hazirîya xo kerda, her çî amade yo. No qerarê YOKî hem seba unîversîteya ma hem zî seba ziwan û edebîyatê kurdkî dewrêko newe dano dest pêkerdene."

Ziwan û Milet

Bîlal ZÎLAN

Ziwan (lîsan), wasiteyêko tebîî yo ke beyntarê însanan de fehmkerdiş, pêameyîş û munasebet virazeno. Ziwan, "çî"yêko ganî yo, qanûnê eyê taybetî (xususî) estê û çarçewaya nê qanûnan de aver şino.

Heto bîn ra, ziwan, muesseseyêko cematkî yo. Ziwan, miletî serê lingan ser o vindarneno, nêverdano ke milet asîmîle bibo, mîyanê miletanê bînan de bihelîyo yan zî bivurîyo.

Ziwan, seba ke ganî yo, tena wasiteyêko sade nîyo û sey organîzmayan qaydeyê ey estê; sey mewcudatanê bînan semedê ciwîyayîş û averşîyayîşî, ca û şertanê musaîtan wazeno.

Çîyê ke ciwîyayîşê ziwanî temîn kenê, nînan ra en (tewr) muhîm qiseykerdiş o. Bi xo mewcudîyetê ziwanî bibo zî; ziwano ke nîno qalkerdiş, merde yo. Hetta, ge-ge ma wanenî ke "filan ziwan seba ke qiseykerdoxê eyo peyên zî merd, o zî merdo." La no xeberîdayîş çitur o? Ziwano ke tena keye de bêro qiseykerdiş, averşîyayîşê zemanî de keye de zî bandurê xo vîndî keno. Heta qalkerdişî de şertê averşîyayîşê ziwanî no yo ke; heme cayê cografyaya xo de bîla îstîsna bêro qiseykerdiş. Ziwano ke bê ferqê bajar-dewe, umûmî-taybetî qisey nêbo û roje ra roje sûke û bazarî ra zî teber bikewo; ma şînî vajî ke no ziwan tehluke de yo. Nika halê ziwanê kurdkî zî wina yo.

Şertê ciwîyayîşê ziwanî ra yewêk zî nuştiş o. Ma eşkenî ney ra vajî "ziwanê edebî" zî. Bîla şubhe ziwano nuştekî, ziwanê medenîyet û hunerî yo. Ziwano nuştekî heto bîn ra zî muhîmo ke, fekê cîya-cîyayan standard keno; vurnayîş û tehrîfatanê "ziwanê qiseykerdişî" ra paweno.

Ziwan, bi nuştiş aver şino û kulturê miletê xo virazeno yan zî nê kulturî resneno nesla bîne û xorîneya kulturî rê xizmet keno.

Ê ke miletêkê bînî ser o polîtîkaya asîmîlasyonî teqîb kenî, bi eşkera vera qanûnê Homayî de hereket kenî û fitretê însanîyetî texrîb kenî. Çimkî Homa Teala wazeno ke însanî yan zî miletî yewbînan bişinasnî; neke yewbînan înkar bikê.

Eke ziwan orte ra wedarîyo, ma nîşnê dewamê mewcudîyetê miletî ra behs bikî. Eke ma nêwazenî ziwanê ma vindî bibo, ma gerek bi ziwanê xo qisey bikê, binusê, bifikirê û eseran bîyarî meydan.

Gilberte Favre ZAZA:
NÛREDÎN ZAZA DO HERTIM ZERRÎYA MI DE BICIWÎYO

Roportaj: Hulya YETÎŞEN

Hulya Yetîşen cinîya Nûredîn Zazayî Gilberte Favre Zaza xanime reyde yew roportaj kerdo û roja 21.02.2011 de keyepelê Kurdîstan Postî de weşanayo. Seba ke roportaj balkêş o, mi Hulya xanime ra destur waşt ke tercumeyê kurdkî bikerî. Keyeyê aye awan bo, aye hem destur da hem tayê fotografî şawitîy hem zî bi hawayêko mutewazî cewab da heme persanê derheqê roportajî de.

Ez Hulya Yetîşen xanime rê sipas kena. (**Roşan Lezgîn**)

* * *

Hulya Yetîşen: Gilberte xanima delale, to senî û çi şertan de Nûredîn Zaza nas kerd?

Gilberte Favre Zaza: Ez û Nûredîn Zaza, serra 1971 de Swîs de buroyê kovara magazînî "Illustre" ke bi fransizkî weşanîyayêne, ma rastê yewbînî bîy. Muawinê mudirê karê nuşteyan yê na kovara ke ez serra 1969 ra nat tede şuxulîyayêne, Nûredîn Zaza sey nuştoxêkê kurdan bi mi dabi nas kerdene. Ey zî Nûredîn keyeyê birayê xo de bi wasitayê dostê xoyê muşterekî Gilbert Baechtold nas kerdbi. Seba ke zanayêne eleqeyê mi Rojhelatê Mîyanênî ra esto, wina fikirîyabi ke do bala ma her di hetan zî bianco...

Hulya Yetîşen: Şima hewtês serrî pîya ciwîyayî, taybetîyê Nûredîn Zazayî ke to ser o tewr zaf tesîr kerdo, çi bî, ey dima çi mend?

Gilberte Favre Zaza: Nûredîn Zaza do hertim zerrîya mi de biciwîyo. Yew roja ke ez ey nêfikirîyî çin a. Neke tena mazî de, nika zî ciwîyêno. Ez ey ra zaf çî musaya. Tewr zaf zekaya ey, kulturê ey ke dinya rê akerde bi, exlaqê ey, hetê eyê însanî, ciwamêrdîya ey, eşqê ey ê seba heyatî û esaletê ruhê ey zaf tesîr ro mi kerd. Ez hîna zî nêresaya qabîlîyetê ey ê efkerdişî. Merdimanê ey ra, înanê ke zerar da ey ro, yanî zerar da lajê ma ro, ez nêşêna înan ef bikerî. Çîyo ke bi mi bibo ez şêna ef bikerî la çîyo ke bi ey û lajê mi beno ney.

Hulya Yetîşen: Verê ke ti Nûredîn Zazayî nas bikî, to kurdî nas kerdêne? Ti reya verêne key û bi çi amancî şîya Kurdîstan?

Gilberte Favre Zaza: Reya verêne serra 1965 de gama ke mi perwerdeyê rojnamegerîye dîyêne, mi eşnawitbi ke qalê kurdan beno. Mi plan kerdbi ke ez şira Rojhelato Mîyanên. Malimanê mi ra yewî têkilîya yew şîrketê Hollanda de dabî mi. M. Silvio von Roy, hîna badê cû seba ke ez bidî General Barzanî, yew mektuba tewsîyeyî dabî mi. Fikrêkê mi estbi ke ez Rojhelato Mîyanên de çar mengî raywanîye bikerî û Kurdîstanê Îraqî keşf bikerî. Ez derheqê neheqî û tedaya ke ro miletanê bindestan bena û qederê înan ser o bihîsîyat û eleqedar bîya. Çunke ez zî mintiqayêkê koyan de (Valais de) amebîya dinya. Xîret û mucadeleyê kurdanê Îraqî zaf tesîr ro mi kerdêne. Hezîrana serra 1967 de dostanê xoyê swîsijan reyde, hewteyêk badê şerê Îsraîl û ereban, ma Swîs ra kewtîy rayîr. Ma Kurdîstanê Tirkîya ra vîyartîy. (No mîyan de ez manzaraya muhteşeme ya koyê Agirî, mêmanperwerîya şarê Erzirom û Bazîdî qet xo vîr ra nêkena, muhteşem bîy.) Ma vîyarnay bi Îran. Îraq de zaf bêhuzurî estbî. Mi fotografê deveyan kaş kerdêne. Naye ser o polîsanê Îraqî muameleya ajanan mi reyde kerde û îzin nêda ke ma bivîyarîn vakurê Îraqî.

Sûrîye, Lubnan, Qibrîs û Îsraîl de, mi raywanîya xo dewam kerde. Û dima, seke meslegê mi rey ez seba roportajî, oktobra serra 1991 de şîya Kurdîstanê Îraqî. Însanî şertanê xiraban de, mîyanê xirbe û binê koxikanê kartonan de ciwîyayêne. Mi Mesud Barzanî reyde roportaj kerd. Agêrayîş de mi no roportaj Liberation û çapemenîya Swîs de weşana. Radyo û televîzyon de derheqê no mewzû de programî virazîyay. Serra badê pey, seba ke ez weçînayîşan teqîb bikerî, ez seba Îraqî ameya wesênayîş. Celal Talebanî ke mi serra 1972 de Bussing [nêzdîyê Lozanî de qesebayêk] de, gama ke gelek merdimê namdarî zî uca mêmanê Mehmud Osmanî bîy, mi o şinasnabi, mi reyna o dî. Tewr peynî de zî wisarê serra 2007î de reya hîrêyine ez Kurdîstan de bîya. Na rey ez û lajê xo pîya, ma sey mêmanê Weşanxaneyê Arasî, nê weşanxaneyî kitabo ke Nûredîn Zaza tede qalê cuyê xo keno weşanabi, ma şîbîy. Senî ke seba çapkerdişê kitabî ma ra destur nêgirewtbi, qapaxê kitabî zî qet goreyê eslê ey nêbi. Di hêrîşê întîxarî bîy sedemê peynîya raywanîya min a Kurdîstanî û sihetê mi ser o zî bîy sedemê netîceyêkê winasî ke ewro zî rêçê înan mi de asenê.

Prof. Dr. Joyce Blau û Gilberte Favre Zaza

gore îcab kerdêne, ez hertim şîya Rojhelato Mîyanên. Seba ke ez bîyayîşan ca ra teqîb bikerî û seba ke ez Gold Meir, Kemal Canbolat, Pierre Gemayel û ê bînan reyde roportajan bikerî. Demeyê şerî de ez Lubnan û Urdun de menda. Hewna, yew kitabê mi esto ke mi seba tutanê ke şerê Lubnanî de merdê, kerdo dîyarî û vateyo verên yê nê kitabî şaîr û nuştoxo pîl Andree Chedidî nuştbi ke demêk ra ver Parîs de rehmet kerd.

Badê ke ez serra 1967 de Kurdîstanê Tirkîya ra vîyarta, na

Hulya Yetîşen: Bi hetkarîya Enstîtuya Kurdkî ya Parîsî to bi nameyê Nûredîn Zazayî yew musabeqeya bixelate organîze kerde. Organîzekerdişê na musabaqe de amancê to çi bi û to key dest bi na aktîvîte kerd?

Gilberte Favre Zaza: Badê mergê Nûredînî, qewlê ey ra "merdimê ke zêhnan hîşyar kenê" ke ey no rolê gird ê rojnamegeran zaf muhîm dîyêne, fikrêko winasî mi de virazîya. Mi bi destegê Enstîtuya Kurdkî ya Parîsî fikrê xo pratîze kerd. Amancê xelate no bi ke Nûredîn Zaza bêro yad kerdene û miletêk ke wazenê komployê bêvengîye de bidê vîr ra kerdiş, ma rojnamegeran teşwîq bikerîn ke na mesela de bêveng nêmanê. Nê sedeman ra na xelate seba rojnamegeranê ke meseleya kurdan de xeberanê serkewteyan virazenê amayêne dayene.

Derheqê xelate de seba malumatanê biteferuatan merdim şêno biewnîyê lînkê (http://fr.wikipedia.org/wiki/Sp%C3%A9cial:Recherche/Prix_Noureddine_Zaza/) ra.

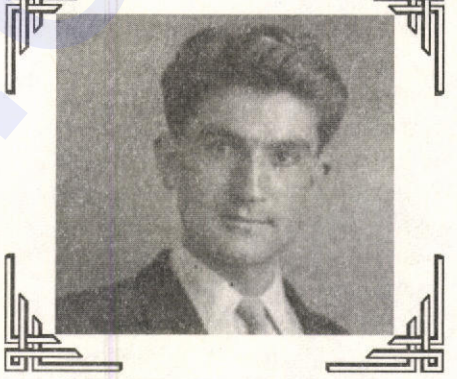

Nûredîn Zaza serra 1919 de Maden de ame dinya, roja 07.01.1988 de Lozan de nêweşîya qanserî ra şi rehmet. Celadet Bedirxan seba Nûredîn Zazayî vano "O Çexovê kurdan o."

Serra 1938 de Cîgerxwîn, Qedrîcan, Osman Sebrî û kekê xo Dr. Nafîzî reyde o zî endamanê Klûba Ciwanên Kurdan ra yew bi. Nûredîn Zaza badê şerê cîhanî yê yewinî şino Swîs û Unîversîteya Lozanî de dest bi perwerdeyê lîsansê berzî keno.

Serra 1956 de şaristanê Almanyaya Rojawanî Wiesbaden de 17 embazanê xoyê kurdan reyde Komela Wendekaranê Kurdan ya Ewropa ronano.

Nûredîn Zaza badê ke doktoraya xo zanistîyanê perwerdeyî de temam keno, serra 1956 de agêreno Sûrîye. 1967 de Partîya Demokrat a Kurdîstanê Sûrîye ronîyena û Nûredîn Zaza beno serekê na partî. No mîyan de Unîversîteya Şamî de di serrî sey dersdarî (Öğretim görevlisi) xebitîyêno.

Nûredîn Zaza serranê 1960îyan de Sûrîye, Lubnan, Urdun û Îraq de ame hepis kerdene, îşkenceyê giranî dîy û cezaya hucreyan girewte.

Nûredîn Zaza, hem warê polîtîka de hem zî warê edebîyatî de merdimêko zaf aktîf o. Hîkayeyê ey kovara Hawar û Ronahî de weşanîyayê. Xebata Enstîtuya Kurdkî ya Parîsî de ca girewt. Serrêk verê mergê xo, yanî serra 1987 de eserê Ehmedê Xanî Mem û Zîne tercumeyê franskî kerd.

Hulya Yetîşen: Têkilîya şima merdimanê Nûredîn Zazayî ke Tirkîya de ciwîyênê reyde esta? Eke esta, kamcîn sewîye de ya? Ti cu û têkilîya aîlewî ya mîyanê kurdan senî vînena? Eke no het ra ti kurdan û miletanê bînan muqayese bikerî, hetê başî yan nebaşîye ra ti cîyayîyêka senîne vînena?

Gilberte Favre Zaza: Çi heyf ke ney. Aîleya Nûredînî cêra bîya û vila bîya. Tayê ha Amerîka de, tayê ha Tirkîya û cayanê bînan de. Kênayanê kekê ey Dr. Nafîzî ra yewe reyde têkilîya ma zaf hol a. Mi a Lubnan de dîyêne. Badê ke mêrdeyê aye merd, bar kerd şî Amerîka. Nika tutan û tornanê xo reyde uca ciwîyêna. Way û birayê Nûredînî, her yew xo rê wayîrê keyeyê xo û endîşeyê xo yê. Vera ma de tu mesulîyetêk hîs nêkenê. Neke tena rewşa merdimanê Nûredînî yê ke Tirkîya de ciwîyênê, ez nêşêna pesnê fehmê aîleyî yê kurdan zî bida. Aîleya ey ma fekrû verday, seke vajê şima xo rê se kenê bikêne... Neke tena ma rê wayîr nêvejîyay, gama ke Dr. Nafîz zî merd, ê wayîr ro tutanê ey zî nêvejîyay. Cinîya birayê Nûredînî yo ke Xarpêt de ciwîyeno, serra 1967 de şina MÎT de gerreyê Nûredînî kena. Rîyê naye ra Nûredîn heps de rakewt. Na mesela heyatê Nûredînî serûbin kerd.

M.Reşad Zaza, Dr. Nûredîn Zaza, Danîş Arif Ebas (tut)

Badê ke Nûredîn merd, ez pêhesîyaya. Cinîya birayê ey û kênayanê xo dest nayo malê Nûredînî ser ke heqê ey ê qanûnî bi. Cengo mîyanê wêrisanê resmîyan yê dezayan de ca gêno la hetanî nika nêşayo tu heqêkê xo bigîro. Cengoyî na mesela de xo tam sey mexdurêk hîs kerd. Lajê waya Nûredînî ya pîle vîst serrî yo ke cewab nêdano mektubanê ma. Waya Nûredînî ya tewr qije gama ke merde, înan qet xebere zî nêda ma. Nûredînî û na waya xo hertim yewbînan rê nuştêne. Seba ke Cengo heqê xo yê qanûnî bigîro mi yew avûkat girewt. Ez vana qey vîyartişê zemanî (zaman aşımı) ra çîyê hasil nêbi.

Bîy vîst û di serrî ke Nûredîn şîyo rehmet. Her kes wayîrê yew fehmî yo. Hetanî ewro mi kesî ra ardim nêwaşto. Swîs de emrê teqawutbîyene 64 serrî yo û ez hetanî nê emrî şuxulîyaya. Hetanî ke destê mi ra ame mi ardimê Cengoyî kerd, seba ke ez tena yew kar de şuxulîyaya meaşê min ê teqawutîye zî zaf nîyo. Nê hetî ra rewşa kurdan yê ê bînan ra zêde cîya nîya. Ne zêde hol ê, ne zêde xirab ê. Her cayê dinya de rîyê zehmetîyanê debare ra însanî yan terkê merdimanê xo kenê yan dizdîye kenê. Seba merdimanê Nûredînî tu cazîbeyêkê ma nêmendo ke înan ra tayê estê hetê polîtîkî ra tirkan ra vêşêr tirk ê. (Qiralan ra qiralperestêr ê.) Aîleya ey çekuyanê "mesulîyet û piştgirî" nêzana. Birayê ey wayîrîye ro lajê yewekî yê Nûredînî zî nêkenê. Eke ma bêrîn ma ser, na rewşe tabî kî merdimî dejnena, mi ra teber kesê Cengoyî çin o. Na tenayîya ey mi kena mîyanê endîşeyî. Eke rojêk ez şirî, o bêkes maneno. Hewna, kurdanê Sûrîye ra yew, gama ke babîyê ey heps de beno, delevêreyêk ano bi ey ser de, dima soz dano Nûredînî ke do peranê ey bido. Cengoyî na mesela zanayêne. Û ey sozê xo nêard ca. Badê ke o merd, tutanê ey zî na mesela de xo mesul nêdî, qet eleqedar nêbî.

H. Yetîşen: Ti çend parçeyanê Kurdîstanî (Tirkîya, Îraq...) de menda. Kurdî demêko derg binê hegemonyaya dewletanê cîya-cîyayan de mendê. Gelo to çi ferqî kultur, cu û awirê înan ê dinya de dîy? Bi to mumkin o ke çar parçeyê Kurdîstanî bibê yew?

G. F. Zaza: Seba ke kurdanê Tirkîya binê rejîmê kemalîstî de zaf teda dîya, averşîyayîşê înan ameyo frên kerdene. Kurdê Sûrîye ke demêko derg binê mandaya fransizan de mendê zî, hetê entelektuelî û kulturî ra (Celadet Bedirxan, derûdorê Hawarî ûêb.) bêguman kurdanê Tirkîya ra û ê bînan ra hîna aver ê (Labelê badê ke rejîmê Baasî ronîya û nat a, kurdî hem wayîrê tu heqêk nîyê û ezîyeto ke ancenê ewro hîna zî dewam keno). Gama ke Nûredîn serra 1967 de agêrayo Kurdîstanê Tirkîya, mîyanê ey û aîleya ey de venganeyêko zaf gird yê kulturî virazîyayo. Ê tena mektebanê kemalîstan ke mezgê înan yeno şutene de perwerde bîyê. La o, Sûrîye de lîseya Fransa de perwerde bîyo, Lubnan û Swîs de perwerdeyê xoyo berzî temam kerdo.

Dewamê roportajî hûmara 2. de

Wextê Karitişê Daran Dest Pêkerd

Welat de wextê karitişê daran dest pêkerd. Êdî her roje bi seyan leyê daran roşîyênê.

Dîyarbekir de peynîya menga sibate de wextê karitişê daran dest pêkeno. Dorê rayîran de, bitaybetî mîyanê Seyrantepe û Rezan de, qeraxê asfaltî de şitlê daran ke hetê Bursa, Yalova û Îzmîr ra dîyenê ardene, yenê rotene.

Goreyê malumatê ke rotoxanê şitlan ra Şukrîyê Mehme Elî day, na merhele de leyê meyweyan yenê rotene. Bazarê rotişê leyan dest pêkerdo û roje bi seyan leyî yenê rotene.

Şukrîyê Mehme Elî ke bi eslê xo dewa Bawan yê Dara Hênî ra û eşîra Botîyan ra yo, vano: "Kesê ke nê doran leyê daran roşenê zafê înan şarê hetê ma yê. Ma dezayê yewbînan ê. Ma şinê hetê Îzmîr, Bursa yan Yalova ra nê leyan anê. Nika hîna vêşî meyweyêrî roşîyênê. Hebê leya meyweyêran 5 TL ra roşîyêna. Dîyarbekir de tewr vêşî mişmişêrî, sayêrî, tuyêrî, bîyokêrî, gozêrî, murîyêrî, murîyêran de yê hamnane û yê payîze estê, hewna, erugêrî, vîşneyêrî, gilyazêrî, hinarêrî û încilêrî roşîyênê. Leyê meyweyêran heme tehmnaye yê. Şarê ma zaf leyan erîneno."

Şukrîyê Mehme Elî vano: "Leyê çamêran vay ê. 20 TL ra dest pêkenê hetanî 300-400 TL zî estê. Tewir bi tewir çamêrî estê. Mesela leylanîyê zerdî, yê menewşî estê. Selwîyê keweyî estê, yê leymûnênî estê, yê mazîyênî estê. Çamêrê Anqara, çamêrê Îranî estê. Çeşîdê çamêran zaf ê. Hewna leylaqêrî estê, çeşîdê valêran zî zaf ê. Û aqasyayêrî estê, çeşîdê aqasyayêran zî estê. Mesela aqasyayêra topike esta."

Şukrîyê Mehme Elî vano: "Destpêk de leyê meyweyan roşîyênê. Dima darê xemlî yê ke meywe nêgênê, roşîyênê. Eke wisar ame, na rey gul û vilî, nebatê peyzajî roşîyênê."

Wina aseno ke Dîyarbekir de rotişê daran zî êdî bîyo sey yew sektorî. Kaleka rayîran de naylon ra holikan virazenê. Tede soba ronanê. Çaya xo girênenê û pabeyê muşterîyan vindenê.

Kursê Kirmanckî (Zazakî)

Buroyê Weşanxaneyê Vateyî yê Dîyarbekirî de aşma adare de newe ra kursê kirmanckî (Zazakî) abeno. Kurs de di grûbî yenê perwerde kerdene.

Kursê grûba yewine seba mamostayan o, grûba dîyine seba sewîya yewine yo.

Kesê ke muracatê kursan kenê ganî kirmanckî (zazakî) bizanê. Kursî do her hewte roja dişeme û çarşeme saete 18.00 de dest pêbikê û hetanî saete 20.00 dewam bikê. Kursî do hîrê aşmî dewam bikê.

Adrese:
Buroyê Vateyî Yê Dîyarbekirî Ekinciler Cad. Nurlar Ap. Kat 3, (Serê Avesta) Ofîs – Dîyarbekir
Telefon: 0505 267 74 05

Ferhengek

amanc (n): hedef; amaç
ancî: yine
aşme (m): ay; gökteki ay
beşdar, -e: katılan
beşdarbîyayîş (n): katılma
beşdarîye (m): katılım
bingeh (n): temel
bingehîn, -e: temel olan
bîyayene (m): olay; oluşum
cemat (n): toplum
cematkî: toplumsal
ciwîyayene (m): yaşamak
ciwîyayîş (n): yaşama
cu (m): yaşam
çarçewa (m): çerçeve; kapsam
çeku (m): sözcük
dersdar, -e: öğretmen
destpêk (n): başlangıç
endam, -e: üye
ferheng (n): sözlük
franskî (m): Fransızca
hewna: yine
hûmare (m): sayı
keyepel (n): web site
komele (m): dernek
kovare (m): dergî
lijne (m): kurul
malim, -e: öğretmen
mamosta (n, m): hoca; ustad; muallim
menge (m): ay (30 gün)
mintiqa (m): bölge
musabeqa (m): yarışma
muwazene (n): denge
netewe (m): ulus
rayîr (n): yol
raywanîye (m): yolculuk
Rojhelato Mîyanên (n): Ortadoğu
rojname (n): gazete
serewedartiş (n): başkaldırı
serre (m): yıl; sene
şîrove (n): yorum
têkilîye (m): ilişki; iletişim
tenayîye (m): yalnızlık
tirkperestîye (m): türk ırkçılığı
vîndî bîyene (m): kaybolmak
wendox, -e: okur
xelate (m): ödül
xora: zaten

Not: Çekuyê makî (bi tirkî: dişil) bi (m) yê nêrkî (bi tirkî: eril) bi (n) îşaret bîye.

NEWROZE

Mehemed Seyitalioglu

Qela de adir nîyayo ta
Astorî hîrenê
Kay û kelebutê domanan
Şewa tarî
Roştîya adirê qela de
Şimşêrî bereqînê
Şinge-şinga zincîlan a
Kile bîya vila
Xortî ginenê war ro
Xortî vazenê ra
Hard lerzeno
Wele xij bena
Ko û banî roştîye de
Qela de adir mermolîya
Şewqê roştî eşto deyşte
Şimşêrî çuluskînê paytext de
Xortî yew bi yew axe kenê virana xo
Şewqê Newroze rayîr da ma
Oncîno şar rayîr ra rayîr
Mermolîya adirê Newroze
Qela de şewat û toz
Adir gurr o qela de, şewe tarî ya, serd a
Çareyê xortî bî vilike
Şewqê adirî mermol vilike
NEWROZE ŞA Bî

(*)Mehemed Seyitalioglu Gimgim (Varto) ra yo.

FIQRA:

Holîya Ap Husî

Mêrdeyê waya Ap Hesê Keyê Hesan Xala Xece rewna merdbi. Xala Xece, çend sêwirî mil de, vîya mendbî. Bi zor, pê fitr û malê zekatî, pê sedeqe û xeyran îdareyê xo kerdêne.

Xala Xece aşma rojeyî de nêzdîyê roşanî pêhesîna ke do birayê aye Ap Hus şiro Licê. Serê sibayî rew, a zî pey ra kewna Ap Husî dima, şina Licê.

Çarşîya Licê de Ap Hus dikan bi dikan gêreno, keyeyê xo rê çî-mî herîneno. Axir dikanê pirtî de Xala Xece Ap Husî qefelnena. Xala Xece xo rê seba pirênî çend metreyî qumaş bazar kena. Ap Hus mecbur maneno, heqê qumaşî dano.

Nêzdîyê êreyêk her di pîya Licê ra kewnê teber.

Rayîr ra rastê çend cinîyan benê. Xala Xece û ê cinî biney pers-mersê yewbînan kenê û her kes rayîrê xo ra şino.

Badê ke cinî şinê, Ap Hus fetelêno Xala Xece ra vano:

- Herê Xecê, ti çend nankor a! Qey to o qumaş nîşanê ê cinîyan bidayêne, to bivatêne birayê mi no pirên mi rê herînayo, qîyamet weriştêne?

Nêweşîya Çimnebarîye

Berxwedar PÎRANIJ

Bi nameyê Homayî ke Rehman û Rehîm o.

Ê nêweşîyê ke ganî merdim xo tira bipawo ra yewe, nêweşîya çimnebarîye/hesûdîye ya.

Gelo çimnebarîye çî ya?

Çimnebarîye, a ya ke merdim nêwazo kar û gureyê tu kesî pêbêro.

Çimnebarîye bi xo, nêweşîyêka psîkolojîk a, merdimî meşxûlê guranê vengan kena.

Wexto ke nêweşîya çimnebarîye, -dûrê nê cayan- dekewo kate/esteyê merdimî, game bi game sey nêweşîya merdimwere, merdimî pîr û puç kena û peynî de zî ey kişena.

Merdimo çimnebar, seba ke reqîbanê xo werte ra wedaro, rayîrê înan de dame (tuzak) roneno.

Dinya, merdimê çimnebarî ro bena sey qabê pirjine.

Merdimo çimnebar bi xo merdimêko tehluke yo; însanan verpêdano û beno maşaya destê xêrnêwazan.

Rîwayetkerdişê Buxarî û Mislimî ra gore, Pêxamberî (a.s.) wina vato: "Çimnebarîye bi xo, tena duştê di qisim merdiman de bena; nînan ra yew, merdimo ke Homayî ilm dayo bide û o zî nê îlmî rayîrê Homayî de serf keno. Ê dîyin zî o merdimo ke Homayî mal dayo bide û o zî ê malî rayîrê Homayî de serf keno."

Na çimnebarîye de çîyêko mehzur çin o. Çike na bi xo ne çimnebarîye ya, belkî zerrîweşîye ya.

Xora ganî merdim, seba musayîşê îlm û destvistişê malêkê inasarênî de têbizêdnê û yewbînan de reqabet bikerê.

Mavajî ganî merdim vajo gelo seba çi embazanê mi wendo, bîyê merdimî, la çi rê ez înan ra tepîya menda?

Çi rê înan ra her yew çend ziwanan zano, la ez hima weş ziwanê maya xo nêzana?

Gelo çi rê ê asmênan ra geyrenê, la ez hima nêzana sereyê di kergan cêbikera?

Gelo çi rê ê bazirganîye kenê; danê gênê, ramenê, weye kenê, la hima çimê mi bi destê şarî yo û bîya barê vîyeyê tayênan?

Gelo çi rê qala înan yew a, pêdima şonê, goş pênanê, la ez û keye û kulfetê xo, her yew, yew sere ancenê û bîyê neheya tahte.

Gelo çi rê înan wend, bîyê alimî bi diwês îlmî, la ez, hima şiwan û gawan a?

Eya, ganî merdim, îbadet û emelanê başan de zî têbizêdno.

Ganî merdim vajo: Lazimo ez embazanê xo ra zafêr Homayî rê îbadet bikera; nimaj bika, roje bigîra, xo hewt gunanê pîlan ra bipawa, vera zaliman vindera û hetê mezluman bikera.

Kura beno wa bibo û se beno wa bibo ganî ez qala raşte vaja.

Çike pêxamberê ma (a.s.)î wina vato: "Mucadeleyo tewr baş, o yo ke merdim bieşko vera padîşahê zalimî de qala raşte bikero."

Bewnî bi tarîxî! Çi rey tu hukumdarîye bi bêbextî û çimnebarîye, bi înkarkerdişê heqanê merdiman nêşikayo hukmdarîya xo bido dewam kerdene.

Eya, çimnebarîye bi xo emelanê merdimî ê weşan zî veşnena.

Çike derheqê nê hawayî de zî Pêxamberî (a.s.) wina vato: "Senî hawayo ke adir kolîyan veşneno, çimnebarîye zî no hawa emelanê merdimî ê başan veşnena."

Mesela, Hz. Wisifî ra biewnî! Birayê ey pîyê xo Yaqubî (a.s.) de lebîyayê va: "Birayê ma Wisifî, ma reyde bierşawe seyd, wa xo rê kay bikero û şa bibo."

La dima şima zanê înan çi ard sereyê ey ser de?

Homa Teala bi zar û ziwanê înan wina vano: Pa bi ke ma bi hûmara xo, ey (Wisifî) ra zafêr ê zî, hende ke pîyê ma ey ra hes keno, o qas ma ra hes nêkeno. Bêguman pîyê ma naye (hesnêkerdiş) de neheq o.

Heme pêro pêşêwirîyayê û dima wina qerar da: "Yan ganî şima Wisifî bikişê, yan zî ey surgunê cayêko dûrî bikerê. O mehel, do pîyê şima, tena şima ra hes bikero. Û dima zî şima do tewbe bikerî û bibî merdimanê holan ra." (Sûreya Wisifî, Ayeta 8 û 9.)

Gelo hende dek û dolaban ra pey, ê eşkayê yew çî bîyarî sereyê ey ser de?

Ney! Hezar rey ney!

Çike pêxamberê ma (a.s.) vano: "El hesûdû la yesûd!" Yanî, merdimo çimnebar caran muwefeq nêbeno û nêeşkeno çîyêk pirjine ser bifîno.

Veteyê verênan o, vanê, koremuş/muşo kor, çend herre bikeno hende xo ser de keno.

Wesselam.

Her Destpêk Hêvîyanê Neweyan Îfade Keno

Serdar BEDIRXAN

Dernega Ziwan-Komî ke seba averberdişê ziwan, huner û kulturê kurdkî, taybetî seba namedarkerdişê kirdkî (zazakî) û arêdayîş, pawitiş, averberdiş, geşkerdiş, newe ra xuliqnayîş û zêdnayîşê huner û kulturê na lehçe şuxulîna, nîyet kerd ke namebê NewePel yew rojname, rojnameyo ke to dest de yo, vejo. Nê embazan mi ra waşt ke ez zî her hûmare de yew nûşte binusa. Acîzane çiqas ke destê mi ra bêro, mi qebul kerd û bi îlhamî hûmara yewin ê Vateyî de hewayo ke "wendoxan rê" xîtab bîyo, o tewir mi no nuşteyê xo nuşt:

Wendoxê erjayeyî

Her keyepel, kovare (dergî), rojname (qezete) ke newe vejîyêno, hêvîyanê neweyan îfade keno. Rojnameyê NewePelî zî, hevîyêda newe ya. No rojname ebi hêvîya nuştiş, geşkerdiş, averberdişê lehçeya kirmanckî (kirdkî, dimilkî, zazakî) vejîyêno.

Rojnameyê inasarênî (winasî) ganî rewna bivejîyaynê, ma erey kewtî. Labelê ma nêwaşt ke hîna erey bikewî, ma waşt çîyo ke ma dest ra yeno nika ra bikerî.

Rojnameyê NewePelî sey yew proje yo. Projeyî estê ke tena xeyalanê kesan de manenî, projeyî estê ke hetanî cayê şonî, nêmcet manenî; tanî zî estê ke hedefê xo resenî, cayê xo gênî. Hêvîya ma a ya ke NewePel hedefê xo bireso.

Vateyê ma yê ke ganî heta nika bivajîyaynî, seserrî yo ke bi nuştiş mirdî nêameyê vatene, neyaran ebi bêbavî û zulmê xo waşt ke şarê ma kerr û lal û gêj bikerî. Hetana ke zeftê înan ser resa zordarî kerd û kenî, wazenî ke fekê ma kilît bikerî. Labelê vera heme tewir zordarî, şarê ma ziwanê xo heta ewro pawito. Çi nuştox çi wendox, ma û şima pîya ganî nê ziwanî rê wayîr vejîyî, ey bipawî, aver (raver) berê û teslîmê azê (nesîlê) neweyî bikerî.

Wendoxê delalî,

Eke fikrê şima estê wa sereyê şima de, eke vateyê şima estê wa fekê şima de nêmanê, ma rê binusî. Vizêr şima nênuştînî, îmkanê şima ê nuştişî çinî bi. Ewro ma wazenî no rojname bibo vengê ziwanê ma. Xo vîr ra mekerî ke ma nênusî/nêwanî, şima nêwanî/nênusî, şaro xerîb nîno ziwanê ma rê xizmet nêkeno. Eke ma vateyê xo nêvajî kes vengê ma nêeşnaweno.

Kemaneyî û şaşîya ma, ma rê binusî. Eke şima NewePelî ra hes kerd, nas û dostanê xo ra vila bikerî. Ma tena meverdî! Bimanê xeyr û weşî di.

Avşîne û qederê kirdkî

Cavît ORAK

Avşîne kênaya xalzayê min a, pancserrî ya. Ez wazena şima rê behsê aye bikera.

Rojêk ma bi mêmanî şîbî keyeyê birayê mi. Xalzayê mi, cinîya ey, xala mi û kênaya ey Avşîne zî ameybî. Berê oda abi, ez ewnîyaya destê Avşîne destê babîyê aye de yo, wexto ke ameyî zereyê oda, destê xo destê babîyê xo ra vet û oda de serê xalîye de yew çiv da xo ro û meydan de ronişte.

Avşîne sey yew kaykerdoxa tîyatroyî bî, çimê cematî aye ser o bi. Seke aye zî waştêne bala her kesî bianco xo ser. Ca de dest bi qiseykerdişî kerd. Kirdkî qisey kerdêne. Kirdkîya aye zaf fesîh û zelale bî. Çike xeberdayîşê xo bi ziwanê dayîka xo dest pêkerdo. Aye ra (coka) ziwan zelal beno, hîna asan vajîyeno.

Avşîne ewnîyayêne cematî ra, ê ke şinasnaynê vatêne:

- Ez to şinasnena (nas kena) ti Ehmed î. Ti xala min a, na pîrika min a...

Ê ke nêşinasnayêne, pers kerdêne, vatêne:

- Ti kam î, nameyê to çi yo, ti ça ra yî.

Avşîne seke hetê Homayî ra yewî a şirawita ameya ma şa kena. Cematî pêro a temaşa kerdêne, çimê her kesî aye ser o bi. Seba ke ziwanê dayîka xo xeberî dana, aye ra (loma) bala (dîqetê) her kesî antêne. Mi veng da va, bî mi vereke. Vazda ameye xo eşt mi verardî. Mi lew na pa (pada).

Mi waştêne ke ez aye bierzî zereyê kezeba xo, hende ke şîrin bî, mi nêwaştene ke ez xo ver ra war de ronî.

Mîyanê ma kirdan de edet o, eke yew merdim tutê ey hebêk bo, vanî, têwmedên, gunek o, babîyê xo ra hebêk o, aye ra her kes miqat beno. Vanî, çîyêke pênêbo, wa wareyê babîyê xo şên bikero. Avşîne zî mi rê seke ina hawa bî, aye wareyê ziwanê ma şên kerdêne.

Babîyê aye mi kîşte de bi, mi pers kerd va:

- Xalza, na keyna to tirkî zî zana yan ney?"

Va:

- Belê, tirkî zî zana la ti bikişî qisey nêkena.

Mi Avşîne ra bi ziwanê tirkî va:

- Bu elbiseleri kim sana almış? (Kamî nê cilî to rê girewtî?)

Va:

- Nê cilî, dadîya mi mi lê gilotî.

Raşt a zî aye fehm kerd û cewabê xo zî kirdkî da.

Tutê birayê mi û sewbîna gedeyî zî uca de bî, ê tutan qet vengê xo nêkerdênê, seke şermayabîy, yew ca de vindertbîy goşdarîya Avşîne û cematî ker-

dênê. A keyneka qijkeke seke ders dayênê ma pîlan zî. Seke vaja merdim no qayde wayîrê ziwanê xo vejîno ha!

Hêşê mi bi vila, wextê verî, qijekîya mi ameye mi vîr. Tîya ra da-çewres serrî ra ver, dewa ma Çimê Hênî de ma qijan tirkî nêzanayênê û qiseykerdişê tirkî zî dewa ma de nêbîyênê. Waxto ke ma dest bi mekteb kerd, ma uca de tirkî şinasna. Ma sinifê hîrênî de yan zî çarinî de ancax musaybî (bander bibîy). Hetanî ke ma musay, şito ke dadîya ma dabi ma, ma pirnikan ra ame. Malimê mekteban, seba ke ma tirkî bimusê, xeberdayîşê kirdkî ma rê qedexe kerdbi. Casusî naynê ma ser, dewe de yan keye de, ça beno wa bibo, kamî ke kirdkî qalî bikerdêne, ceza dayêne ci û o kuwayêne (kutêne). Mi bi xo naye ser o zaf kuwayîş werdo. Malimî zafê reyan bi birrêka terne dayêne destanê ma û nenguyanê (nenugan) destanê ma ro.

Na zî yena vîrê mi, o wext yew cinîya dîyarbekirije dewa ma de zewajnaya bî. Gama ke xeber bidayêne, çekuyê nêrî û makî têmîyan kerdêne. Wexto ke yew camêrdî de qisey bikerdêne, ma o wext a qijeya xo de zî zanaynî ke xeberdayîşê aye şaş o. Camêrdan ra vatêne, "Ti ha se kena, senîn a?" Ma pê ecêb mendêne, ma vatêne, camêrdan sey cinîyan hesebnena.

Ez çewres serran dima dersa kirdkî de musaya ke çekuyê kirdkî (kirmanckî, zazakî, dimikî) hîrê tewir ê: 1) nêrkî, 2) makî û 3) zafhumarkî

La ma qijekîya xo de bi zanayîşêko tebîî zanayêne.

Bajarê ma Dara Hênî, dewe ma ra nêzdî bi. Uca zî her kesî kirdkî qisey kerdênê. Ewro kirdê ma zaf bedilyayê, hinî kes ziwanê xo qisey nêkeno. Ti ewro şinê dewan zî qijî ziwanê xo qisey nêkenî. Ziwanê ma dewan de zî beno vîndî. Kalikanê ma no ziwan seserran ra nat bi zehmetî ardo resnayo ma. La ma zî mîyanê çewres serran de vindî kerdo.

Serewedartişê kurdan yê 1925î de Dara Hênî bîya paytextê kurdan.

Çewres serran de zaf çî bedelyayo, ewro Dara Hênî de zaf tay kirdkî qisey bena.

Ez şina Dara Hênî, Şêx Seîd, Feqî Hesen, Yado, Emê Farî û Ehmê Huseynî yenê mi vîr. Ez vana, werzê biewnê şarê xo ra. Hela ha çi halî de yo!...

Ez nê xeyalî de bîya, mi dî yewe ha rîyê mi milciqnena vana, xalo werze ma şinî keye.

Mi hewna Avşîne virard kerde û lewî paday. Seba ke aye qijekîya mi arde vîrê mi û ez hewn ra weriznaya.

Zaf sipas xalza û cinîya ey rê ke Avşîna xo reyde bi ziwanê baw û kalanê ma qisey kenê.

Wa Avşîna ma zaf rindik û weşikek biciwîya.

Keyepelê DêrsimTv Dest bi Weşane Kerd

DêrsimTV
Televîzyonê Kirmanckî

Keyepelê DêrsimTv ke sey portalê vîdeoyan bi kirmanckî (zazakî) gureyeno, dest bi weşane kerd. Nika ra temaşekarî şênê adresa www.dersimtv.com ra temaşeyê vîdeo û fîlmanê kirmanckî bikerê. Her kategorîye ra vîdeoyî tede estê, mavajîme muzîk, huner, roportaj, yarenîye ûsn. Heme yan bi kirmanckî yan zî bi binnuşteyanê kirmanckî yê.

Goreyê danasnayîşê DêrsimTv, hedefê keyepelî raverberdişê kirmanckî warê multîmedya de yo. Yeno zanayene ke yew ziwano ke hem yeno temaşe kerdene hem kî yeno heşnayene, vilabîyayîşê nê ziwanî hîna vêşî beno efektîf. Game bi game pê DêrsimTv henî profesyonel yew arşîv û platformê vîdeoyan seba kirmanckî (zazakî) yeno viraştene. DêrsimTV gureyêde muşterek o, sermîyanîya DêrsimInfoyî kî destek dana nê projeyî. Labelê gerek temaşekarî bi xo kî vîdeoyan bi kirmanckî birusnê DêrsimTv ke xizmetê keyepelî ziwanê ma ser o bneyna bibo rind.

Adresa e-maîlî yê DêrsimTv na ya: info@dersimtv.com

ZAZAKÎ.NET
"Merdim bi reng û vengê xo rindek o"
www.zazaki.net

rojnameyo kulturî yo 15 roje

NEWEPEL

15-31 adare 2011 Hûmare: 1 Vaya / Fîyat: 1 TL

Dil, Kültür ve Sanat Derneği adına imtiyaz sahibi ve sorumlu yazıişleri müdürü: Sıdkı Zilan

Yayın Kurulu: Sait Aydoğmuş, Ahmet Kasımoğlu, Neymetullah Gündüz

Editörler: Roşan Lezgin, Bilal Zilan

Redaktör: Roşan Lezgin

Adres: Lise cd. 2.sk. Adalet apt. No:3 Yenişehir / Diyarbakır
Tel: (0 412) 223 03 69
newepel@hotmail.com

Kovara ŞEWÇILA Vejîya

Kovara edebî hunerî **ŞEWÇILA** ke Dîyarbekir de amade bena û safî bi kirmanckî (kirdkî, zazakî, dimilkî) weşanîyena vejîya.

Kovara edebî hunerî **ŞEWÇILA** ke Dîyarbekir de amade bena û safî bi kirmanckî (kirdkî, zazakî, dimilkî) weşanîyena vejîya.

Edîtor û redaktorê kovare Roşan Lezgîn nuşteyê destpêkî de vano "Êdî o wext ameyo ke kirmanckî de kovarê ke tena yew biranş de weşanîyênê vejîyê. Nîyet û amancê ma yo bingehîn o yo ke edebîyat û hunerê kirmanckî (kirdkî, zazakî, dimilkî) de pencerayêka newîye akerîn û kirmanckî gamêna aver biberîn."

Roşan Lezgîn nuşteyê xo wina dewam keno: "Kovara ma wazena çarçewaya edebîyat û hunerî de weşana xo bikero. Û tena eseranê estetîkan yê sey şîîre, hîkaye, roman, meqale û nuşteyanê derheqê teorîya edebîyat û hunerê modernî de, hewna, roportaj û krîtîkanê (rexne) eseranê edebî û hunerî biweşano."

Roşan Lezgîn dano zanayene ke înan xo rê kerdo amanc ke nuştoxan û wendoxanê neweyan rê bibê sey wendegehêk û heme heskerdoxanê edebîyatê kirmanckî rê bibê platformêk. Nê derheqî de wina vano: "Ma zanê ke averşîyayîşê edebîyat û hunerî de, perwerdebîyayîşê nuştox û hunermendanê neweyan de, xuliqîyayîşê eseranê estetîkan de, munaqeşekerdişê fikr û teorîya esetetîkî de kovarî her wext sey wendegehî bîyê. Coka ma zî hêvîdar ê ke sey pelêkê tern û tezeyî seba edîb, nuştox, hunermend û heskerdoxanê edebîyat û hunerê kirmanckî nê wareyan de bibîn platformêk."

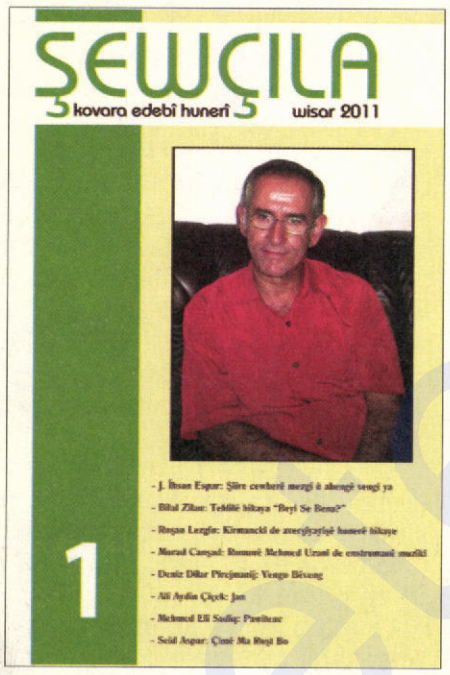

Peynî de zî vano: "Hetanî ke destê ma ra bêro ma do layîqê wendoxanê xo bîn. Û ma hêvîdar ê ke wendoxê ma zî bi eseranê xo, bi mektuban, rexne û pêşnîyazanê xo piştgirîya ma bikerîn. Hîna zaf zî, kovare sey kovara xo bizanîn û her hetan ra wayîrîye bikerîn."

Hûmara yewine ya kovara **ŞEWÇILA** de 23 nuşteyê cîya-cîyayî estê. Nînan ra yew roportajê ke Roşan Lezgînî şaîr J. Îhsan Esparî reyde kerdo yo. Hîrê nuşteyanê analîzî ra yew nuşteyê Bîlal Zîlanî bi sernameyê "Hetê Şuxulnayîşê Ziwan û Îdyoman ra Hîka 'Beyi Se Bena?'", yew nuşteyê Roşan Lezgînî bi sernameyê "Kirmanckî de Averşîyayîşê Hunerê Hîkaye" û yew zî nuşteyê Murad Canşadî bi sernameyê "Romananê Mehmed Uzunî de Enstrumanê Muzîkî" yo.

Yew hîkaya Deniz Dilar Pîrejmanijî bi nameyê "Vengo Bêveng", yew hîkaya Alî Aydin Çiçekî bi nameyê "Jan" û yew zî hîkaya Roşan Lezgînî bi nameyê "Şala Sîyaye" na hûmare de weşanîyaya. Hewna, Alî Aydin Çiçek, Xerîbzeman, Mehmed Elî Sadiq, Hemîd Hozan, Oktay Ersoy û Berxwedar Pîranijî, her yewî ra yew şîîre na hûmare de ca girewto.

NAMEYÊ NEBATAN

Amadekar: Ehmedê Dirihî

Hîro (m)
Vila Gocagan (m)
Dîkê Orisî (n)

Kurmanckî: **Hîro**
Sorankî: **Hêro**
Gorankî: **Helemele**
Latînkî: **Alcea Kurdica**
Tirkî: **Kürt Hatmi Çiçeği**

Not: Nameyê makî (bi tirkî: dişil) bi (m), nameyê nêrî (bi tirkî: eril) bi (n) îşaret bîyê.

Romanê Pancine: SORO

Romannuştoxo tewr verên yê kirmancan **Deniz Gundizî** ***Kilama Pepûgî*** ra dima romanê xoyê dîyin ***Soro*** zî weşana. Bi no qayde ***Soro*** beno romanê pancine yê kirmanckî.

Esas Soro nameyê qaremanê romanî yo. Mekanê romanî mintiqaya Mûşî, bi taybet derûdorê Gimgimî yo. Roman winî dest pêkeno: "Deşta Uskura de hez û dereyan de wewre ginaybî piro, pul-pul belekî kewtîbîy erd. Deşte sey yew uskuraya sipî û hîraye mîyanê Koyanê Şerefdînî û Bîngolî de rojhelat û rojawanî ser de bîyêne ra hîra. Derûdormeyê na uskura de bi desan dewî nîyîyaybîy ro. Nê dewan kî nika sey belekanê deşte sîya kerdêne, sewbîna her ca binê vewre de bî."

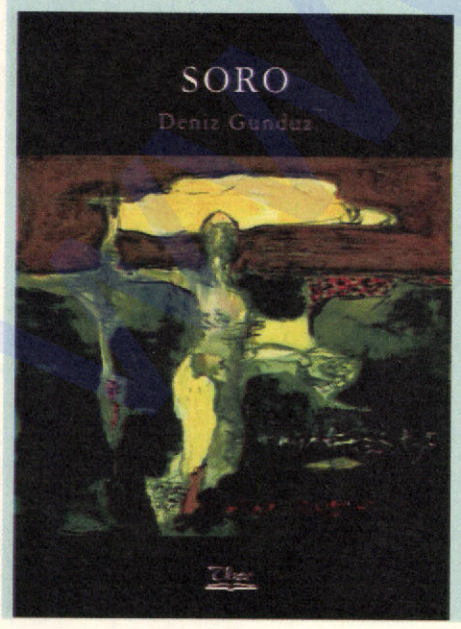

Babeta romanî babetêka aktuel a. Qalê şerê bênetîceyî yê nê serranê peyênan beno ke senî welatê kurdan, sosyalîteya miletê kurdî têser û têbin ra bî. Roman de her çî zinde û rastkên o. Hende rastkên o ke merdim vano qey qaremananê romanî ra yew qareman o û rast a ke nika ha mîyanê atmosferê şerî de.

Deniz Gunduzî romanê xo de ziwanêko fesîh û hende zî dewlemend şuxulnayo.

Adresa waştişî: Vate Yayınları, Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Tel Sok. No: 18 Kat: 3 Beyoğlu – İstanbul
Tel: 0 212 244 94 14

NAMEYÊ HEYWANAN

Amadekar: Roşan Lezgîn

Dîk (n)

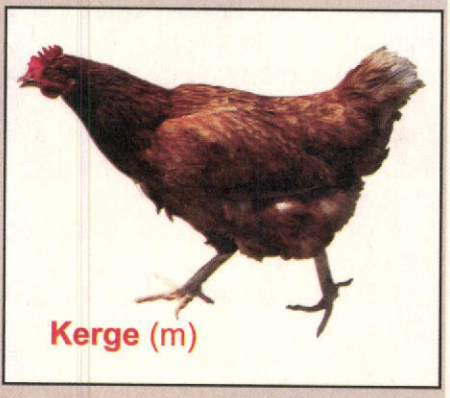

Kerge (m)

Leyîre / Leyreke (m)
Leyîr / Leyrek (n)

Hak (n)

Piliç: Varike (m), **Şiluf** (n), **Dîkleyîr** (n)
Not: Nameyê makî (bi tirkî: dişil) bi (m), nameyê nêrî (bi tirkî: eril) bi (n) îşaret bîyê.